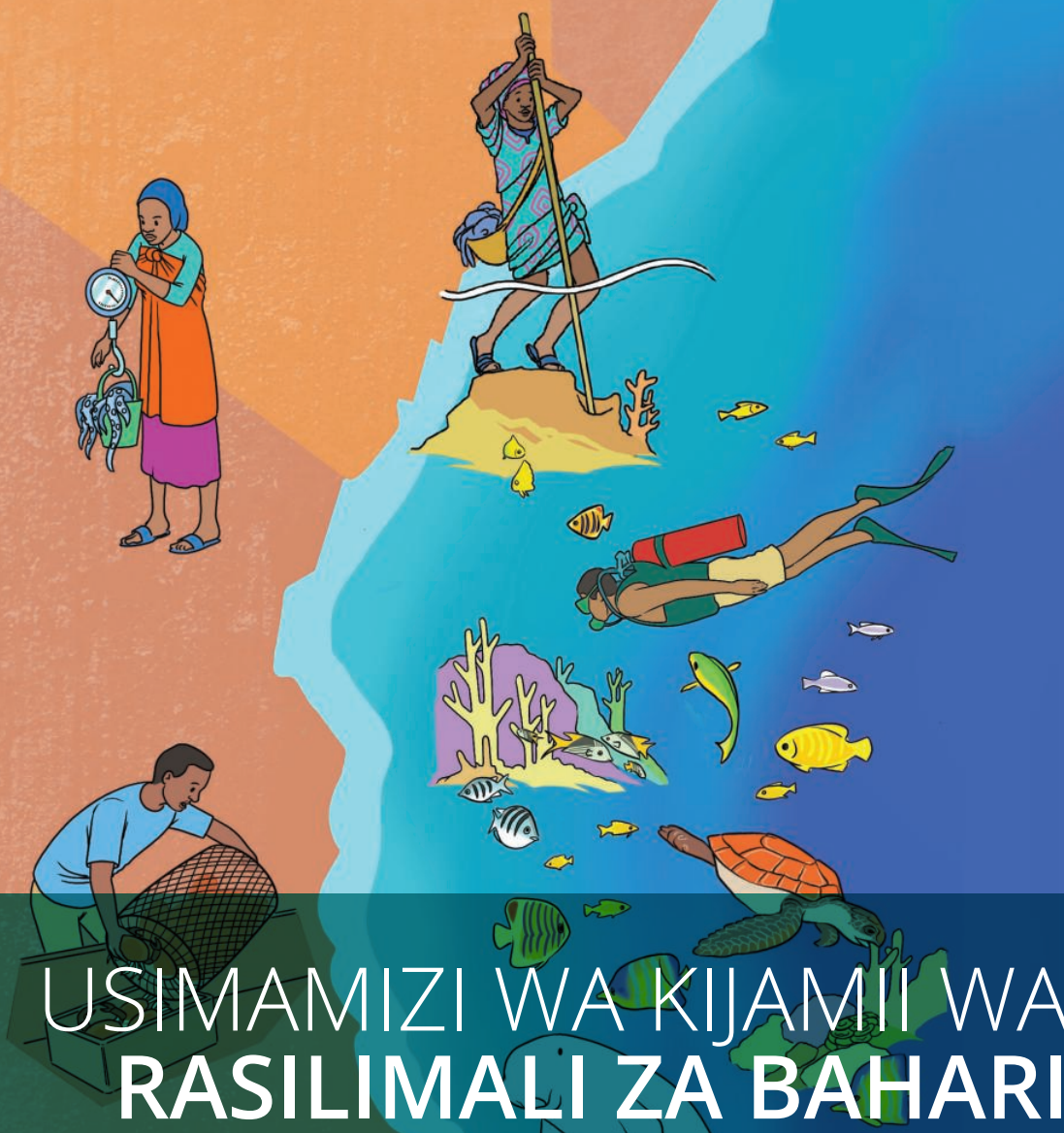

WIOMSA

Coasts Ocean and People

USIMAMIZI WA KIJAMII WA RASILIMALI ZA BAHARI

MUONGOZO KWA WANAJAMII WA NCHI
ZA KENYA NA TANZANIA

Chapisho hili limetolewa na Mradi wa Kuimarisha maeneo ya Hifadhi ya Afrika Mashariki unaotekelezwa na Taasisi isiyo ya kiserikali ya Wanasayansi wa Ukanda wa Magharibi ya Bahari ya Hindi (WIOMSA), Chuo Kikuu cha Rhode Island (URI) na Blue Ventures (BV), Jumuiya ya Uhifadhi Wanyamapori ya Kenya (KWS) na Kitengo cha Hifadhi ya bahari (MPRU). Msaada wa fedha umetolewa na Serikali ya Marekani Idara ya Nchi chini ya Mkataba wenye namba: S-LMAQM-16-GR-1235.

Chapisho hili limewezwa kutaarishwa kwa msaada wa watu wa Marekani kwa kupitia Idara ya Nchi. Maoni yaliyotolewa na ushauri uliomo katika ripoti hii yanatokana na washiriki wa mradi huo na sio kama inatakiwa yawe matamko ya sera za Marekani au mashirika waliyoshirikiana nao. Kwa hivyo, maelezo yaliyomo katika ripoti hii ni wajibu pekee wa timu ya mradi na haihusishi mawazo au maoni ya Serikali ya Marekani.

Nukuu

Leeney RH, Freeman P, Brayne K, Ricci G (2019). Usimamizi wa kijamii wa rasilimali za bahari na: Muongozo kwa jamii ya nchi za Kenya na Tanzania bara. Chapisho la WIOMSA. 30 pp.

Vielelezo na Owen Williams.

Shukrani zinatolewa kwa wafuatao kutokana na michango yao: Tom Collinson, Julius Francis, Khamis Juma, Haji Machano, Milali Machumu, Agatha Ogada, Jason Rubens na Arthur Tuda.

Tafsiri:

Narriman Jiddawi

Ufafanuzi wa maneno:

Neno Wenyeji na neno Jamii kama lilivyotumika katika ripoti hii lina maana moja

BMU: Kamati ya usimamizi wa maeneo ya fukwe

CFMA: Usimamizi shirikishi wa maeneo ya Uvuvi

CMA: Maeneo ya bahari yanayosimamiwa na jamii

CCA: Maeneo ya hifadhi yanayosimamiwa na jamii

LMMA: Eneo la bahari linalosimamiwa na wenyeji

YALIYOMO

UTANGULIZI	4
USIMAMIZI UNAONGOZWA NA JAMII: MFANO WA MAFANIKIO KUTOKA KENYA	5
NINI MAANA YA USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII?	6
UMUHIMU WA RASILIMALI ZA BAHARI	8
USIMAMIZI ENDELEVU	10
KWA NINI UTUMIE USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII	12
HATUA ZA KUTAARISHA MAENEO YA HIFADHI YANAYOSIMAMIWA NA JAMII	13
KAMATI ZA USIMAMIZI ZA JAMII	14
KUTAMBUA MIPAKA NA WATUMIAJI	15
UTAWALA	16
SHERIA ZA USIMAMIZI NA MAKUBALIANO	17
MSAADA WA KUENZISHA NA KUSIMAMIA ENEO LA HIFADHI LINALOSIMAMIWA NA JAMII	20
MITANDAO	21
KIAMBATANISHO A – UJUZI	23

UTANGULIZI

MALIASILI ZA MWAMBAO WA PWANI NI MUHIMU SANA KWA MAISHA YA MAMILIONI YA WATU DUNIANI KOTE. KWA KAWAIDA, USIMAMIZI WA RASILIMALI HIZI UMEKUWA UKIENDESHWA KWA MFUMO WA MAAMUZI KUTOKA JUU KUJA CHINI AMBAYO SI MARA ZOTE HUANGALIA MATAKWA NA MAHITAJI YA JAMII AMBAO HUTEGEMEA RASILIMALI HIZI.

Katika miaka ya hivi karibuni kumekuwa na mabadiliko ya mjumuisho na kuwepo na usimamizi wa 'kutoka chini-kwenda juu', ambapo wenyeji na watumiaji wa rasilimali hushiriki katika kufanya maamuzi kuhusu namna gani rasilimali zitumike. Katika Afrika ya Mashariki na kwengineko jamii za pwani zinazidi kuchukua jukumu la kulinda rasilimali zao za pwani chini ya mipango ya kienyeji inayoongozwa na mipangilio ya usimamizi shirikishi kati ya serikali na jamii. Kwa kuanzia na kufuata Kamati ya usimamizi wa maeneo ya fukwe ambazo zinazotambulika kisheria (BMU) watumiaji wa rasilimali hizi wanaweza kudhibiti bahari yao kwa kuanzisha Usimamizi shirikishi wa maeneo ya Uvuvi (CFMA) katika Tanzania na Maeneo ya bahari yanayosimamiwa na jamii (CMA) nchini Kenya. Maeneo haya ni mifano ya maeneo ya bahari yanayosimamiwa na jamii (LMMA), ambalo ni neno linalotumika kimataifa.

Usimamizi wa maeneo ya baharini unaoongozwa na jamii umekuwa mfano maarufu kwa sababu ya namna unavyoweza kukabiliana na mazingira tofauti na kuzingatia malengo yaliyotambuliwa ambayo yanajadiliwa na kutekelezwa na wadau wenyeji.

Baadhi ya sababu zinazofanya watu kuanzisha usimamizi wa kijamii katika maeno ya hifadhi ni:

- Kuhamasisha matumizi endelevu ya rasilimali
- Kuongeza uvunaji wa muda mfupi wa samaki na viumbe vyengine vya bahari
- Kufufua uhalisia wa mazingira ya bahari na mazingira ya mwambao
- Kufufua na kuyaweka katika hali nzuri maeneo ya mazalisho ya samaki na viumbe vyenginevyo
- Kutoa faida za kiuchumi na ustawi wa jamii
- Kuimarisha mila na desturi
- Kuhalalisha uingiaji na haki za umiliki wa maeneo
- Kuwahamasisha wenyeji kusimamia rasilimali zao.

Usimamizi wa maeneo ya rasilimali za baharini unaweza kuwa ni suluhisho ya changamoto nyingi za usimamizi mdogo ambao hukabiliwa na wavuvi kutoka nchi zenye kipato cha chini. Yameonyesha matumaini kama njia ya kulinda uhakika wa chakula na lishe, kukabiliana na umasikini wa maeneo ya mwambao, na kusaidia wanajamii wanaoishi katika maeno ya pwani kukabiliana na matatizo yanayosababishwa na mabadiliko ya tabia nchi.

Muongozo huu ambao unapatikana kwa lugha zote mbili za Kiingereza na Kiswahili umepangwa kutoa mwongozo kwa wanajamii na watumizi wa rasilimali ambao wangependa kusimamia rasilimali zao kwa kuanzisha mikakati ya usimamizi wa kijamii wa maeneo ya mwambao na rasilimali za baharini. Haijadamiriwa uwe muongozo unaokwenda hatua kwa hatua lakini ni kama utangulizi wa mifano muhimu na hatua zinazotakiwa kuchukuliwa katika uanzishwaji wa usimamizi wa kijamii. Muongozo unatoa mwanga wa maeneo mengine kwa wale ambao wangependa kupata maelekezo zaidi au kuomba msaada na kuona mifano ya kivitendo.

USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII: MFANO WA MAFANIKIO KUTOKA KENYA

MFANO WA KUZINGATIA: WASINI (BMU) KIKUNDI KINACHOHIFADHI FUKWE, KENYA

Wasini BMU ilianzishwa mwaka 2008 huku ikiwa na nia ya muda mrefu ya 'kuhifadhi na kuwepo kwa usimamizi endelevu wa rasilimali za mwambao wa bahari'. Maeneo ya hifadhi yanayosimamiwa na wenyeji (CCA) yanayolindwa na Kamati ya usimamizi wa maeneo ya fukwe (BMU) yana ukubwa wa 0.05 km² na yalianzishwa kwa sababu fursa ya kuwepo utalii unaojali mazingira (ecotourism) kama mbadala wa ajira ulikuwa umetambuliwa, kutokana na eneo hilo kuwepo karibu na eneo la hifadhi linalosimamiwa na Serikali. Hili eneo linalosimamiwa na wenyeji (CCA) linafadhiwa na East Africa Wildlife Society wakishirikiana na Flora and Fauna International.

Shughuli za usimamizi zinazotekelezwa na Wasini (BMU) zinahusisha uondowaji wa zana haribifu za kuvulia kwa mfano makokoro, bunduki na nyavu za kuzungusha.

Matokeo mengi mazuri yamejitokeza kutokana na usimamizi wa kijamii wa maeneo ya hifadhi ya Wasini. Bioanuai iliopo katika maeneo yanayosimamiwa na BMU imekuwa ikichunguzwa baina ya miaka 2009 na 2012. Pia mradi wa kuotesha matumbawe umeanzishwa katika maeneo tengefu yakisaidiwa na Africa Nature Organization (ANO) pamoja na Kenya Marine Fisheries Research Institute (KMFRI), kwa dhamira ya kulinda matumbawe na maeneo ya mazalia ya samaki na kuvutia utalii unaojali mazingira. Katika maeneo tengefu yaliyotengwa kama mpango wa hifadhi. Imeonekana kuwa wingi wa samaki uliongezeka kwa asilimia 80% katika kile kipindi ambacho eneo lilikuwa likichunguzwa. Pia matumbawe yaliongezeka kwa wastani wa asilimia 10-15%. Jengo la mkutano katika Wasini lilitoa fursa ya kamati za BMU kufanya kazi kwa pamoja na kutoa fursa za kusimamia vizuri shughuli za uvuvi, udhibiti, ufuatiliaji na ulinzi pamoja na ukusanyaji wa mapato na kushirikiana na kamati nyingine za (BMU) pamoja na idara za serikali na wahusika wa shughuli za utalii.

1 Lamprey R, Juma J, Murage D, Ogada A (2012) Ripoti ya mwisho ya Mpango wa Darwin: Uhifadhi na Usimamizi Endelevu wa rasilimali za baharini na pwani ya Kenya

NINI MAANA YA USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII?

USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII KIKAWAIDA **UNAANGALIA ENEO MAALUMU LA MWAMBAO** KARIBU NA WANAPOISHI JAMII MOJA AU ZAIDI AU JAMII JIRANI NA PIA KUWEPO KAMATI ZA HALMASHAURI ZA SERIKALI KATIKA ENEO AMBALO HUSIMAMIA ENEO KWA NGUVU ZAO ZOTE.

Kwa hiyo, eneo hili la maji ya bahari yaliyokuwa karibu na fukwe linasimamiwa kikamilifu katika mazingira ya 'kijamii' na jamii inayoishi hapo au majirani na/au familia, au kusimamia kwa kushirikiana (au usimamizi shirikishi) na jamii wenyeji na wawakilishi wa serikali za mitaa wanaoishi karibu na eneo hilo.

Kamati ya usimamizi wa maeneo ya fukwe (BMU)

Kamati ambayo inaongozwa kisheria na kuunganisha wadau wote wa uvuvi (wamiliki wa vyombo vya kuvulia, manahodha, wachuuzi wa samaki, wasindikaji, wajenzi wa vyombo vya kuvulia na washonaji nyavu za kuvulia) kushiriki katika usimamizi wa rasilimali za uvuvi. Hizi BMU zimeanzishwa ili kuimarisha usimamizi wa maeneo ya madiko/mialo na rasilimali za uvuvi na jamii wa maeneo kwa lengo la kuboresha maisha ya jamii wanaotegemea rasilimali za baharini kupitia utawala bora na ushiriki wa Jamii. Jina hilo la BMU linatumika katika Kenya na Tanzania Bara.

Katika nchi zote za Kenya na Tanzania bara, BMU ni miundo inayotambulika rasmi, ambayo inaweza kutekeleza usimamizi wa jamii kama njia ya kufikia malengo yao kwa ajili ya usimamizi bora wa maliasili.

Katika Sehemu za baharini ambayo yapo chini ya aina hii ya usimamizi yana majina kadhaa tofauti katika sehemu mbalimbali za dunia ikiwa ni pamoja na Eneo la bahari linalosimamiwa na jamii (LMMA); Eneo la Uhifadhi linalosimamiwa na wenyeji (CCA; Kenya); Eneo la Usimamizi wa Uvuvi shirikishi (CFMA) na Usimamizi shirikishi katika maeneo (CMA). CFMA na CMA zina kubalika kisheria Tanzania na Kenya, kwa mtiririko huo. Katika Kenya, maeneo yanayoweza kusimamiwa pia yanaweza kutumiwa kama eneo tengefu (yaani yamewekwa kando).

Usimamizi shirikishi wa maeneo ya Uvuvi (CFMA: kwa Tanzania bara pekee)

Usimamizi shirikishi wa maeneo ya Uvuvi ambayo kwa pamoja yanasimamiwa na BMU au serikali za wilaya moja au zaidi, ambazo huvua sehemu moja katika maeneo yaliyopangwa, ndani ya makubaliano ya usimamizi na baraza la wilaya husika, chini ya makubaliano na Mkurugenzi wa Uvuvi. Idadi ya BMU zinazoshirikiana mara nyingi huwa kati ya tatu au tano. Hata hivyo, kuna tofauti ambapo vijiji viwili, au katika baadhi ya vijiji zaidi ya vitano, vinaweza kuunda CFMA. Eneo la CFMA linaweza kuwa na hatua moja au zaidi za usimamizi kama vile maeneo tengefu maeneo yaliyofungwa kwa muda mfupi, kupunguza nguvu ya kuvua, nk.

Usimamizi shirikishi katika maeneo (CMA; Kenya peke yake)

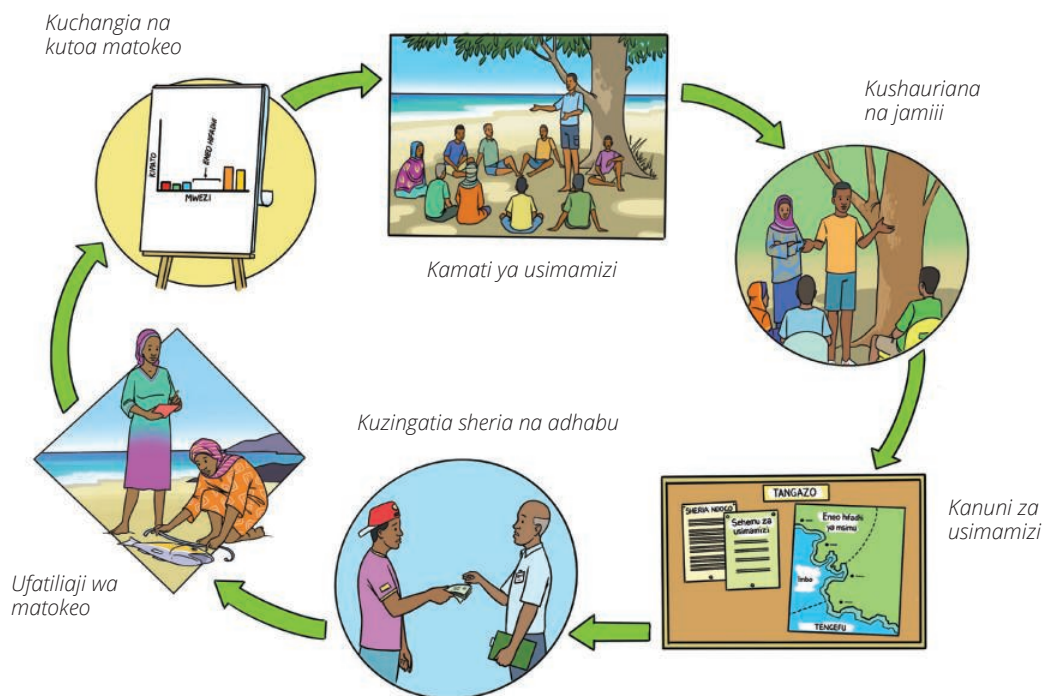
Eneo ambalo BMU inafanya shughuli za usimamizi wa uvuvi kwa mashirikiano na mamlaka ya uvuvi wa kata na Idara ya Uvuvi ya Nchi. Kiuhalisia kwa mashauriano na BMU, Afisa wa Uvuvi aliyeidhinishwa ataendeleza kuunda mpango wa usimamizi wa eneo la usimamizi shirikishi, akibainisha hatua za usimamizi wa uvuvi ambazo zinatakiwa kutekelezwa ili kuhakikisha matumizi endelevu ya uvuvi katika eneo hilo. Hii inajumuisha kuhusisha eneo la bahari linalosimamiwa na jamii (LMMAs), Maeneo ya hifadhi yanayosimamiwa na jamii (CCAs) na maeneo ya usimamizi shirikishi ya Uvuvi CMA. Karibu 40% ya BMU sasa ni sehemu ya CMA au muungano wa CMA na wana mpango wa usimamizi.

Vipengele muhimu vya eneo vililopo chini ya usimamizi wa jamii

Vipengele hivi muhimu husaidia kufafanua nini, ndilo au silo eneo ambalo lipo chini ya usimamizi wa jamii au ulinzi shirikishi. Vitakusaidia wewe na jamii yako kuamua ikiwa mbinu hii ya usimamizi ni njia sahihi kwa ajili yenu huko mbele mwendako. Ikiwa unaamua kutekeleza aina hii ya usimamizi, basi hakikisha umesajili rasmi eneo ambalo jamii itashiriki katika kulisimamia na kuelewa kuhusu malengo ya sheria yako ya kitaifa ambayo imewekwa kwa ajili ya maeneo ya bahari chini ya usimamizi wa jamii.

- Mipaka iliyofafanuliwa wazi na kuwepo na alama - zote katika eneo la bahari halisi na kwenye ramani. Watu wanaoingia wanapaswa kuelewa uwepo na umuhimu wa hizo alama ziliopo baharini na zinazotumiwa katika mwambao wa pwani/mazingira ya baharini (maboya, paneli, nk), na pia ramani inapaswa kuonyesha maeneo muhimu ya rasilimali hai ziliopo.
- Mfumo wa utawala (k.m., kamati ya usimamizi ya jamii, sheria na desturi zinazoelekeza matumizi ya maliasili) kwa ajili ya jamii kuweza kufanya maamuzi
- Mpango wa usimamizi, sheria, na zana za matumizi endelevu.
- Ushirikiano wa nguvu wa kujitolea na ushiriki wa watumiaji wa rasilimali za jamii katika kila hatua - 'kwa ajili ya jamii na inayotekelezwa na jamii'.
- Kamati inayofanya kazi ambayo hutoa huduma za thamani kwa wanachama na inaweza kumudu gharama za shughuli za usimamizi kila mwaka.
- Kuunganishwa na mashirika ya usimamizi ya mkoa na ya kitaifa.

Mchakato wa usimamizi

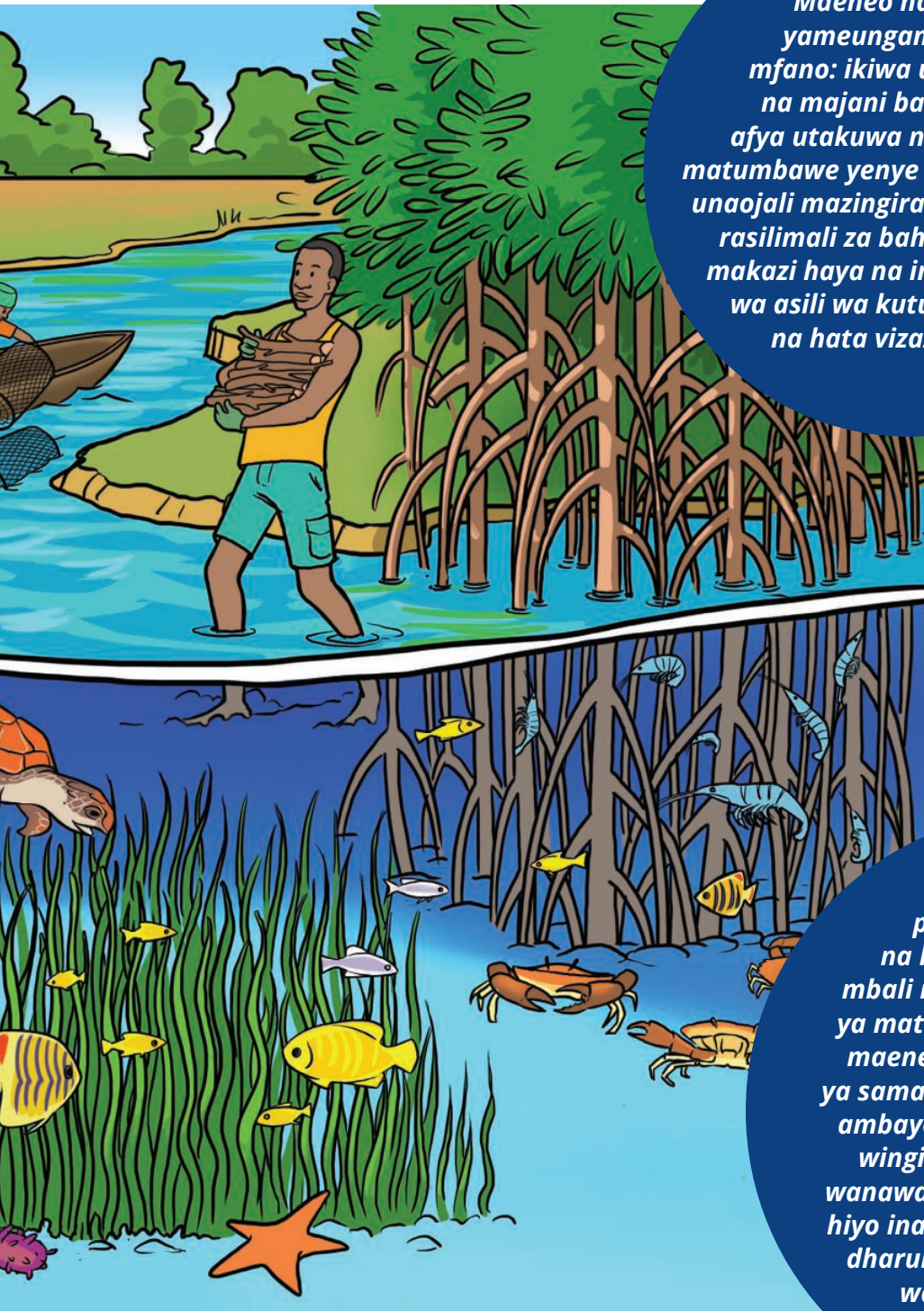

UMUHIMU WA RASILIMALI ZA BAHARI

Mazingira ya bahari yenye afya pia huvutia watalii, ambao hutoa mapato kwa jamii. Ikiwa yatatumika na kusimamiwa kwa busara, mazingira ya bahari yenye afya yanaweza kutoa faida nyingi kwa jamii.

Maeneo haya yote yameunganika; kwa mfano: ikiwa una mikoko na majani bahari yenye afya utakuwa na miamba ya matumbawe yenye afya nzuri. Uvuvi unaojali mazingira na matumizi ya rasilimali za bahari hauharibu makazi haya na inasaidia uwezo wa asili wa kutupa faida sisi na hata vizazi vijavyo.

Mazingira ya pwani hutoa msaada na kusaidia jamii kwa njia mbali mbali kwa mfano miamba ya matumbawe na mikoko hutoa maeneo ya mazalia na malishio ya samaki pamoja na ukuwaji wake ambayo huengeza na kuimarisha wingi wa viumbe ambao jamii wanawategemea. Pia miamba hiyo hiyo inalinda maeneo kutokana na dharuba na hunusuru uharibifu wa makaazi pamoja na biashara za jamii.

SHUGHULI ZA USIMAMIZI ENDELEVU

KUNA MBINU NYINGI NZURI ZA USIMAMIZI AMBAZO UNaweza KUZITUMIA KATIKA MAENEO YAKO YANAYOSIMAMIWA NA JAMII- HII NI BAADHI YA MIFANO.

Piga marufuku matumizi ya zana haribifu

Kuanzisha ufungaji wa msimu/wa muda na maeneo tengefu

**Maeneo ya
hifadhi
ya kudumu,
hakuna ruhusa
ya kukatwa
mikoko**

**Piga
marufuku
ukamataji wa
viumbe ambavyo
vipo hatarini
kutoweka**

Usimamizi Endelevu:
Usimamizi wa rasilimali
endelevu ambao hukuza
mavuno na matumizi ya
rasilimali za asili kwa njia
ambayo haidhuru sana
mazingira na huhakikisha
kuwa rasilimali
hazimaliziki ili kukidhi
mahitaji ya vizazi vijavyo.

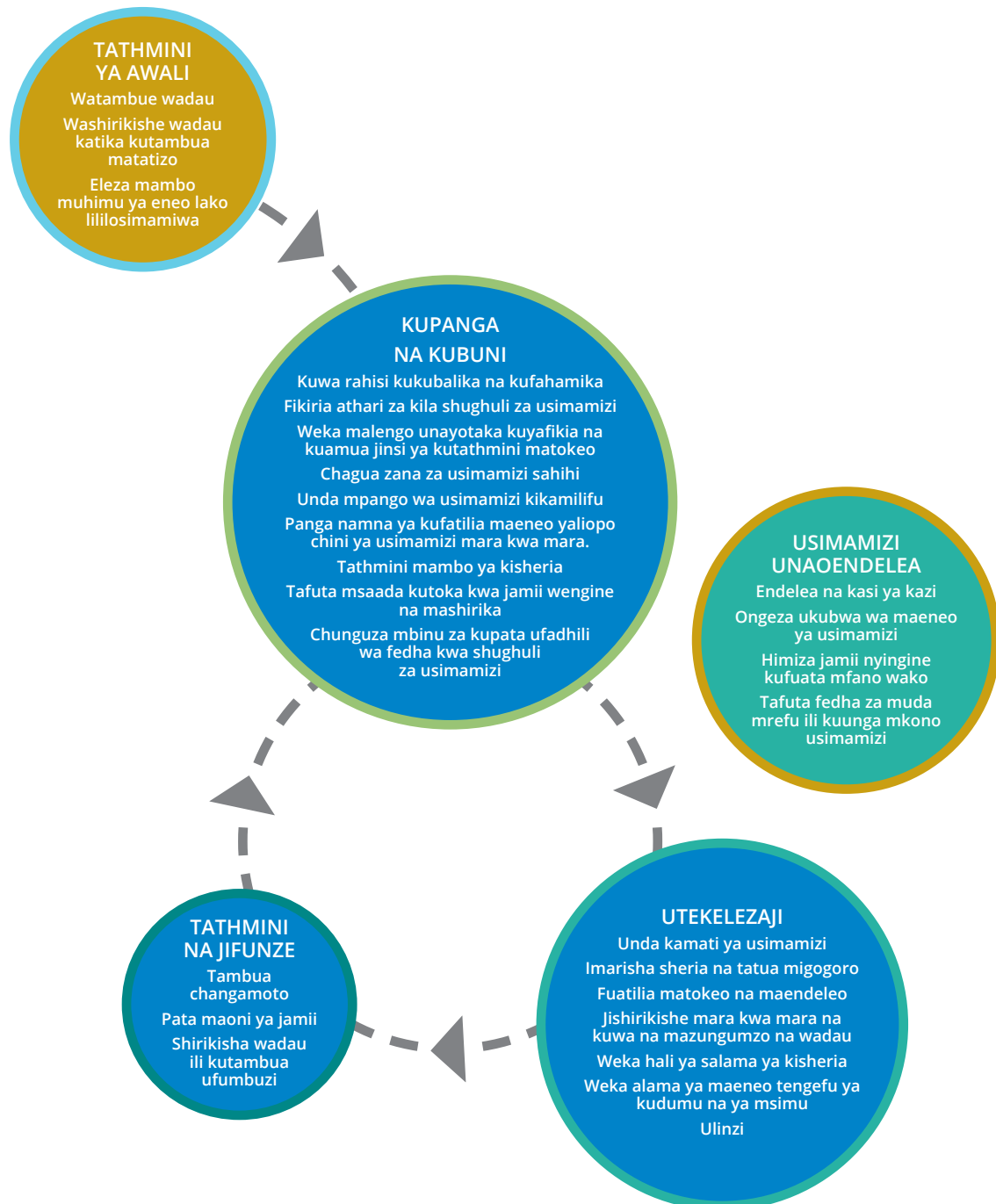
KWA NINI UTUMIE USIMAMIZI UNAOONGOZWA NA JAMII

- Wana jamii wanaweza kushirikishwa katika maamuzi ya jinsi rasilimali za asili ziliopo katika maeneo yao zinatumiwa na kusimamiwa.
- Inatoa fursa kwa wanajamii na watumiaji rasilimali kuwa na hisa na uelewa wa siku zijazo kuhusiana na eneo lao na rasilimali ziliopo, na kuwawezesha jamii namna ya kushiriki zaidi katika siku zijazo
- Inatoa fursa kwa viongozi ya kujenga uhusiano na serikali za mitaa, maslahi ya kibiashara na makundi mengine, ambayo yanaweza kuleta fursa mpya kwa jamii zao.
- Inaweza kuwahimiza watu kuzingatia sheria za kitaifa, ambazo zina faida kitaifa na kwa taasisi za serikali za mitaa na wafanyakazi. Kwa kuunganisha nguvu, maafisa wa serikali na vikundi vya usimamizi vya jamii vinaweza kuwa na mafanikio zaidi katika kufanya kazi kwa malengo ya pamoja kwa mfano uvuvi unaosimamiwa vizuri, ulinzi wa maeneo muhimu ya pwani na viumbe vya baharini na pia kusaidia ubora wa maisha ya jamii inayoishi karibu na pwani.
- Inaweza kuonyesha umuhimu wa uvuvi mdogo kwa serikali, na kusaidia kujenga na kudumisha uaminifu na ushirikiano baina ya jamii za uvuvi na taasisi za serikali. Kupitia mchakato wa usimamizi wa jamii na ushirikiano na mashirika mengine, wanajamii pia wanaweza kufanya mahusiano mapya, kupata ujuzi na kujifunza kuhusu mipango na fursa mpya. Jamii inaweza kuwa na sauti moja yenye nguvu kupitia kamati zao za usimamizi wa ndani, katika kujadiliana na washirika wa kibiashara (kwa mfano wanunuzi/wachuuzi wa samaki,).
- Pia inatoa fursa kwa wadau wengine wanaojumuika na jamii. Kwa mfano, wanunuzi wa mazao ya baharini wanaweza kujenga imani na chama cha usimamizi cha jamii ili kuratibu makusanyo ya samaki wanaovuliwa au kuendeleza programu endelevu ya kuweka alama ya mazao ya baharini. Hoteli na waendeshaji wa utalii pia wangependa kupanga na kuandaa shughuli za utalii unaojali mazingira ya pwani kutafuta maeneo yanayoweza kuleta samaki wazuri na kuweka maeneo ya pwani katika hali nzuri ili iwe vivutio kwa watalii kutembelea.

MDAU: NI MTU AMBAYE ANA HISIA NA HAMU KATIKA UVUVI NA/ ANAGUSWA NA HATUA ZINAZOCHUKULIWA KATIKA UVUVI

HATUA ZA KUTAARISHA MAENEO YA HIFADHI YANAYOSIMAMIWA NA JAMII

Hizi ni kanuni za ujumla - hakikisha kuangalia miongozo yako ya kitaifa.

KAMATI YA USIMAMIZI YA JAMII

KAMATI YA USIMAMIZI YA JAMII: KAMATI YA KISHERIA NA KIDEMOKRASIA YA JAMII INAYOUUNDA MFUMO WA USIMAMIZI WA MAENEO YANAYOSIMAMIWA NA JAMII.

Kamati inafanya nini?

Kamati ina jukumu muhimu sana, kuwajibika kwa kupanga, kutengeneza bajeti na kutekeleza masuala yote ya usimamizi wa ndani wa eneo ikiwa ni pamoja na kuutengeneza muundo wa mpango wa usimamizi.

Wanachama wa kamati ya usimamizi wanachaguliwa (au kuthibitishwa) na jamii wengi, yaani wajumbe kutoka vijiji vyote ambao wamejumuishwa katika eneo linalosimamiwa. Kamati hiyo inasimamia mpango wa usimamizi na mazoea yanayotekelezeka, huku unazingatia fursa na changamoto za jamii na kurekebisha mikakati ya usimamizi ipasavyo. Kamati pia inasimamia makubalianao na kuhakisha ya kuwa sheria zilizowekwa na jamii ni sahihi, zinafaa, na zinazingatiwa.

Wanachama wa kamati wanashirikiana na makundi mbalimbali ya wadau mara nyingi iwezekanavyo ili kuhakikisha kuwa kamati ina uwelewa wa shughuli zinazofanyika ndani ya eneo linalosimamiwa na jamii pamoja na fursa au changamoto zinazohitajika kushughulikiwa.

Ujuzi wa wanachama wa kamati

Kutokana na jukumu la kamati na kazi inazofanya, ni muhimu ikiwa wanachama wa kamati watakuwa wana ujuzi maalumu au wana baadhi au vigezo vya msingi vifuatavyo:

- Mwenye mashirikiano na kuheshimiwa (kujulikana kwa sifa nzuri katika kijiji)
- Anashiriki katika uvuvi ili aweze kuelewa mahitaji ya jamii, masuala na hali halisi ya rasilimali zao
- Mwenye Ujuzi wa usimamizi wa rasilimali
- Anaweza kusoma nyaraka za usimamizi na sera
- Ana hamu na anaweza kuitumia hiyo nafasi kama ajira
- Ana muda wa kupatikana ili kukabiliana na masuala kama yakitokea na sio hayupo mara kwa mara kutokana na majukumu mengine
- Anawakilisha jinsia zote za kike na kiume na vikundi vyote hata vile ambavyo vina wawakilishi wachache

Kamati nzuri inachanganya ujuzi wa kila mtu ili kufikia shughuli zilizotajwa hapo juu.

Ili kusaidia kutambua ujuzi au uwezo na taaluma ambazo kikundi chako kinacho na nyingine ambazounataka kuboresha, angalia Kiambatisho A kwa mifano muhimu ya ujuzi.

KUFAFANUA MIPAKA NA WATUMIAJI

ENEO LA BAHARINI AMBALO LIPO CHINI YA USIMAMIZI WA JAMII LINaweza kuwa kubwa na kuhusisha jamii wengi tofauti, au linaweza kuwa dogo, na kushirikisha kijiji kimoja tu pamoja na maeneo wanayovua au maeneo ya mikoko.

Mifano mizuri ya kutumia

- Mchakato shirikishi
- Sisitiza kuwashirikisha watumiaji rasilimali wenyeji na wanajamii wote kwa jumla
- Tumia zana zenye picha
- Fanya ziara za maeneo mbali mbali
- Mikutano ya kila mwezi
- Kuwa na hamu ya kujiunga na kamati shirikishi (BMU)

Nchini Kenya, watumiaji wa rasilimali wenyeji lazima wasajiliwe ndani ya kamati shirikishi (BMU) ili waweze kuruhusiwa kutumia fursa za kwenye madiko/mialo na maeneo yanayosimamiwa na jamii (pamoja na maeneo ya uvuvi). Nchini Kenya na Tanzania, wavuvi wanaokuja kutoka eneo jengine wanatakiwa kuwa na barua kutoka kwa kamati shirikishi zao (BMU) kuthibitisha uanachama wao na njia halali za uvuvi.

MTUMIAJI RASILIMALI WA NDANI: SEHEMU YA JAMII AMBAYO HUTUMIA, AU ANAWEZA KUATHIRIWA KUTOKANA NA USIMAMIZI WA RASILIMALI FULANI.

Ili kuelewa namna makundi tofauti wanavyotumia maeneo na rasilimali zake, lazima kuuliza maswali kama vile:

- Wapi yapo maeneo ya kimila au maeneo muhimu ya uvuvi ambayo watu katika kijiji hiki wanayatumia?
- Maeneo gani ambayo yanatambulika kuwa yapo chini ya himaya ya kijiji au vijiji husika?
- Je kuna jamii nyingine ya wavuvi ambayo wanatumia rasilimali mara kwa mara?

Wadau

- Viongozi wa jamii na vikundi vya jamii
- Wanajamii wengi (k.m wavuvi, wachokoaji pweza, wakusanyaji kuni za mikoko)
- Kampuni za wafanya biashara (k.m wanunuzi wa rasilimali za bahari)
- Idara za serikali na huduma za jamii
- Asasi zisizo za serikali

UTAWALA

Usimamizi wa rasilimali na jamii hufanyika vizuri kwa kutumia sheria zilizoundwa na kutekelezwa na jamii wenyewe. Hata hivyo, mifumo ya kisheria ya kutambua sheria hizi na kuwapa haki wenyeji ili waweze kutumia na kusimamia rasilimali zao ni muhimu kwa mafanikio ya muda mrefu. Katika maeneo yanayo simamiwa na jamii.

Kenya

Nchini Kenya, mfumo wa kisheria uliotolewa kupitia sheria ya usimamizi wa uvuvi na maendeleo ya mwaka 2016 na Idara ya serikali ya uvuvi, kanuni za BMU inakubaliana na kutambua uanzishaji wa maeneo ya baharini chini ya usimamizi wa jamii. Mfumo wa hivi sasa wa usimamizi wa pamoja unaotumika nchini Kenya ni Kamati za fukwe ambazo zinazotambulika kisheria (BMU), ambapo haki za jamii kuhusiana na rasilimali zinatambuliwa kisheria chini ya kanuni za Uvuvi (BMU) za 2007, kwa sasa ipo katika marekebisho). Idara ya uvuvi ya taifa pia inakubaliana na BMU kwa kutoa mafunzo ya utawala na usimamizi.

Tanzania

Katika Tanzania bara, Kamati ya usimamizi wa maeneo ya fukwe (BMU) ni mfumo rasmi wa utawala kwa ajili ya usimamizi unaoongozwa na jamii (huonekana katika muktadha wa Tanzania kama usimamizi wa pamoja unaowashirikisha jamii na serikali za mitaa). Ulinzi shirikishi unafanya kazi kwa kupitia BMU – mashirika ya vijijini ambayo huruhusu wavuvi kuwakilishwa katika utawala wa uvuvi.

BMU zinafanya kazi chini ya usimamizi wa mamlaka ya wilaya lakini ni kamati zinazojitawala na zinafanya kazi chini ya uongozi wa serikali ya kijiji. Usimamizi wa mfumo wa pamoja wa Tanzania umetajwa katika sheria ya Uvuvi ya 2003 (kwa sasa ipo katika marekebisho).

UWEZO WA KUTOA MAAMUZI YA PAMOJA, UJUZI NA MICHAKATO AMBAYO WANAJAMII WALIKUBALIANA JUU YA KUFIKIA MALENGO NA KUONGOZA USIMAMIZI WA MOJA KWA MOJA WA SHUGHULI ZA UVUVI.

SHERIA YA USIMAMIZI NA MARIDHIANO

USIMAMIZI: SHUGHULI YOYOTE INAYOFANYWA NA KAMATI NA WANA JAMII KWA UJUMLA KATIKA KUFATILIA MALENGO WALIYOKUBALIANA AMBAYO YANAYOKUSUDIA KUHAKIKISHA KWAMBA RASILIMALI ZA PWANI ZINAKUWA ENDELEU AU ZINAHIFADHIWA.

MARIDHIANO: KUTII SHERIA.

Kwa eneo lolote liliopo chini ya usimamizi wa jamii, lazima sheria zitengenezwe na kutekelezwa. Sheria au kanuni zinasaidia jamii kufikia malengo yake katika maeneo wanayosimamia, labda kwa kupiga marufuku uvuvi haribifu ili kulinda mazingira yaliyopo chini ya bahari na viumbe vililopo,

au kufunga eneo fulani lisitumike kwa uvuvi ili kuruhusu baadhi ya viumbe kuzaliana na kujirejesha katika hali iliyokuwa na pia kusambaza viluilui na vifaranga na kuvitawanya katika maeneo yanayotumika kwa uvuvi. Mipango na sheria za maeneo yanayo simamiwa na jamii yanaweza kuwa tofauti katika maeneo mbali mbali na yanaweza kuamuliwa na wanajamii wenyeji kutokana na changamoto na fursa ambazo wanakabiliana nazo. Wakati unabuni mipango ya usimamizi, kuna mambo matatu ambayo haina budi kuyaingiza ambayo yatasaidia kuhakikisha kwamba sheria hazivunjwi.

1. Kuzuia makosa yasitendeke: Adhabu ya kuvunja sheria.

Kanuni na taratibu lazima zifatiliwe na kutekelezwa na wakala (k.m BMU na/au serikali za mitaa), na lazima itoe adhabu kubwa na ya uhakika kwa wasiofuata.

2. Wajibu binafsi: Nia ya hiari na hamu katika kufuata sheria.

Wakati wa kuunda kanuni kwa ajili ya maeneo yanayosimamiwa na jamii ni muhimu kufikiria kuhusu jinsi ya namna wanajamii watakavyoguswa na kanuni hizo, kama wataziona sawa, kama watazielewa na jinsi sheria zitakuwa zinaathiri maisha yao ya kila siku, na vipi kwa pamoja wataweza kusaidiana ili kuhakikisha kama sheria zina manufaa kwa kila mtu.

3. Ungana na utamaduni: Panga usimamizi utakaokidhi katika mfumo wa kijamii.

Eneo linalosimamiwa na jamii sio tu eneo la pwani – linaweza kuwa ni sehemu ya muundo na kazi ya jamii. Imebuniwa kwa kushirikisha wanajamii wengi itakuja kuwakilisha matumaini ya watu waliyokuwa nayo kwa mazingira ya bahari. na maingiliano ambayo sekta tofauti za jamii wanayo katika mazingira yao na pia wao wenywewe.

MFANO WA KUZINGATIWA: WASINI BMU, KENYA

HATUA ZA KISHERIA KUCHUKULIWA DHIDI YA MTU YEYOTE ATAKAYEJIHUSISHA KATIKA SHUGHULI ZIFUATAZO NDANI YA ENEO LA MAMLAKA YA BMU:

1. Matumizi ya nyavu za kuzungusha kwa uvuvi
2. Matumizi ya mabomu au sumu kwa uvuvi
3. Matumizi ya bunduki kwa uvuvi.

BMU ya Wasini inasimamia shughuli za uvuvi wa ndani na matumizi ya raslimali, kupitia:

1. Kuzuia ukataji wa mikoko kwa ajili ya kuni, kujengea au kwa madhumuni ya kuuza
2. Kuzuia kuvunja au kuondolewa kwa matumbawe kutoka kwenye mazingira yao
3. Kuzuia ukusanyaji wa mchanga katika fukwe
4. Kulinda mikoko, kasa, pomboo, nguva na viumbe wengine ambao wapo hatarini kutoweka

MFANO WA KUZINGATIWA: BOMA-MAHANDAKINI (CMA), TANZANIA

BOMA-MAHANDAKINI (CMA) INAJUMUISHA (BMU) 15 KATIKA KASKAZINI YA TANZANIA. **HATUA ZA KISHERIA HUCHUKULIWA** DHIDI YA MTU YEYOTE ANAYEJIHUSISHA NA SHUGHULI ZIFUATAZO NDANI YA ENEO LA MAMLAKA YA (CMA):

- Matumizi ya zana za uvuvi haribifu kama vile mabomu, nyavu za kukokora, bunduki na sumu
- Matumizi ya nyavu za kuzungusha katika maji yaliyo katika kina cha chini ya mita 50
- Kukata mikoko bila kibali cha kutoka katika kamati husika
- Uvuvi katika eneo lililotengwa kando kama eneo la mazalia na malishio ya samaki na viumbe wengine wabaharini

BMU ndani ya Boma-Mahandakini CMA linasimamia shughuli za Uvuvi na kuchukua hatua dhidi ya uharibifu wa mimea ya majini na wanyama, kupitia:

- Kuzuia uvuvi wa zana haribifu
- Kuzuia kukata mikoko bila kibali kwa ajili ya kibiashara
- Kuzuia wavuvi wasiokuwa na leseni wasivue
- Kutoa elimu ya mazingira kwa jamii zao kuhusu matumizi endelevu ya maliasili
- Kuzuia vyombo vya kuvulia kuweka nanga kwenye miamba ya matumbawe
- Kusaidia ukusanyaji wa takwimu za uvuvi na ukusanyaji wa mapato kutokana na shughuli za uvuvi

MSAADA KWA AJILI YA KUANZISHA NA KUSIMAMIA ENEO LA BAHARINI LINALOSIMAMIWA NA JAMII

Usimamizi unaoongozwa na jamii unazidi kupata umaarufu katika kanda ya bahari ya Hindi, na kutokana na utajiri wa uzoefu na maarifa ambayo yapo ndani ya jamii hizo na ambazo tayari wameanzisha maeneo yao wenyewe yanayosimamiwa na jamii. Kujenga mitandao baina ya jamii hizi na kubadilishana ujuzi wa waliyoyasoma yanatoa faida nyingi za mchanganyiko kuanzia kujenga imani hadi kubadilishana taarifa ya nini kilifanya kazi na kipi hakikufanya kazi Hii inaruhusu kuwepo na mtazamo wa usimamizi kwa kupitia njia za kujifunza kwa pamoja. Kwa sababu hii, uundaji wa mashirikiano baina ya jamii na kubadilishana taarifa unapewa kipa umbele na jambo hili linaweza kufikiwa kwa kutumia mitandao ya usimamizi wa jamii na kutokana na kubadilishana matembezi ya watu kutoka eneo moja kwenda eneo jengine.

Kubadilishana matembezi baina ya watu kutoka eneo moja kwenda eneo jengine

Kutembeleana baina ya wavuvi ni moja katika njia bora zaidi za kueneza mawazo mapya. Katika mabadilishano haya ya matembezi wavuvi kutoka jamii iliyolengwa (yaani jamii iliyo katika mchakato wa kuanzisha eneo la baharini litakalo simamiwa na jamii) wakitembelea eneo ambalo tayari usimamizi wa jamii upon a unaendelea tayari. Kupitia mabadilishano haya, jamii wanaotembea hujifunza kuhusu mbinu hii ya usimamizi wa moja kwa moja kutokana na uzoefu halisi wa wavuvi ambao wanaasili sawa na wenyewe, na wanajionea hai, matokeo ya maeneo ya bahari yanayo simamiwa na jamii.

HATUA: ONGEA NA VIONGOZI WENYEJI WA BMU NA/AU AFISA UVUVI WA WILAYA KWA KUENDELEA MBELE.

MITANDAO

MITANDAO INAWEZA KUSAIDIA **KUENEZA MAWAZO** MIONGONI MWA JAMII NA MIKOA, NA KUBADILISHANA TAARIFA ZA MAFANIKIO YA KUSHIRIKI. MITANDAO PIA INAWEZA KUSAIDIA KATIKA KUTULIZA MIGOGORO NDANI NA BAINA YA BMU, NA INAWEZA KUWAKILISHA BMU NA HATIMA YAO KWA NCHI NA SERIKALI KUU.

TANZANIA

Katika Tanzania bara, kuna mitandao ya BMU (na CFMA). Masuala yanayohusiana na BMU na usimamizi shirikishi lazima uelekezwe kwa msaidizi Mkurugenzi, wa Idara ya maendeleo ya rasilimali ya uvuvi/ Idara ya utafiti na mafunzo ya ugani. Masuala yanapaswa kwanza kuelekezwa kwa Katibu mkuu.

BARUA PEPE:
ps@uvuvi.go.tz

KENYA

Huduma ya Uvuvi ya Kenya,
Mombasa

NAMBARI YA MAWASILIANO:
+254 41 2221318

Tovuti: kilimo.go.ke

MITANDAO – INAENDELEA

Kuna mitandao mbali mbali kwa ajili ya maeneo ya bahari na pwani inayosimamiwa na jamii katika nchi nyingi duniani. Kwa mfano, katika Madagascar kuna MIHARI (<https://mihari-network.org/>)

Inasaidia wasimamizi wa LMMA ya Madagascar kwa kujenga uongozi mzuri wa jamii, kubadilishana mawazo ya mifano bora, namna ya kupata fedha na kuziweka vizuri na kufanya sauti za wavuvi kusikika. Shirika la dunia la mtandao wa LMMA (<http://Immanetwork.org/>) ni mtandao wa kimataifa ya wataalamu wanaofanya kazi katika Asia na Pacific, ambao wamejiunga pamoja ili kupeana mawazo ya mbinu bora, mafunzo waliyoyapata na kukuza sauti za jamii.

VYANZO VINGINE VYA MSAADA

Kuanzisha ajira mbadala au za ziada za kazi kama njia ya kujipatia kipato kwa wanajamii ambao wanaitegemea rasilimali ya bahari kwa maisha yao.

Kuendeleza aina nyingine ya fursa za kuendesha maisha zinaweza kupunguza shindikizo la uvuvi wa samaki na viumbe vyengine vya rasilimali za baharini.

Tafuta washirika wa kibiashara ambao wataweza kuwa na uwezo wa kutoa masoko ya uhakika kwa ajili ya mazao ya baharini au kutaka kusaidia shughuli nyingine (k.m usafishaji wa fukwe, uanzishwaji wa shughuli za utalii endelevu, kuanzisha ajira mbadala za nyongeza) ambazo zitatoa faida kwa eneo linalosimamiwa na jamii Wachuuzi hutoa huduma nyingi muhimu kwa wavuvi na wasarifu samaki mbali na kununua bidhaa zao. Fikiria kuzungumza nao ili kutambua wanayoyapenda pamoja na maslahi yao na jinsi gani wanaweza kuunga mkono malengo ya LMMA.

KIAMBATISHO A – UWEZO

Kiambatisho hiki kinatoa muhtasari wa majibu ya Viongozi wa BMU katika Kenya na Tanzania. Kwenye eneo la mpakani, kuhusu fani/stadi gani zinaweza kusaidia kuanzisha na kusimamia LMMA. Orodha hii inakusudiwa kutekelezwa na kamati za usimamizi za LMMA – hivyo sio lazima mtu mmoja awe na fani zote hizi. Badala yake kikundi kwa pamoja lazima kiwe na uwezo wa kuwa na hizi fani/stadi. Ifikirie orodha hii kama tathmini ya uwezo na zana ya ufuatiliaji ya utendaji. Fani/Stadi zimewekwa katika ufahamu na uwezo.

KAMATI YA USIMAMIZI YA JAMII: NI KAMATI YA KISHERIA NA KIDEMOKRASIA YA JAMII INAYOUNDA MFUMO WA USIMAMIZI WA MAENEO YANAYOSIMAMIWA NA JAMII.

1. UTAWALA WA HIFADHI YA LMMA (IKIWA NI PAMOJA NA SERA, MIKAKATI, SHERIA NA MARIDHIANO)

UFAHAMU MZURI:

- Kanuni na sheria ndogo kuhusiana na LMMA
- Namna mbali mbali ya mbinu za maridhiano
- Mahitaji ya utekelezaji wa sheria na taratibu zake

UWEZO:

- Kufuata taratibu sahihi za kisheria zinazohusiana na shughuli za utekelezaji
- Kuendesha doria za ufuatiliaji na uwekaji wa kumbukumbu sahihi na za kina

2. UHIFADHI WA MAZINGIRA WA BAHARI: LMMAS NA MITAZAMO MENGINE

UFAHAMU MZURI:

- Ya muundo wa shirika, madaraka na kazi, na majukumu yao na dhamana ndani ya LMMA

UWEZO:

- Kujihusisha/kushawishi wahusika wanaotoa maamuzi ili kuelekea katika kutimiza malengo ya LMMA

3. KURINGIZA MITANDAO, MAWASILIANO, UTETEZI NA, MAJADILIANO

3.1. Mawasiliano

UFAHAMU MZURI:

- Jinsi gani wadau wa LMMA wanatumia na kuelewa rasilimali

UWEZO:

- Kuwasiliana vizuri na wadau mbalimbali
- Kuwahusisha wadau, ikiwa ni pamoja na kikundi cha LMMA namna ya kukabiliana na migogoro kwa njia bora

3.2. Kushirikisha wadau

UFAHAMU MZURI:

- Wa umuhimu wa ushiriki bora wenye ufanisi na wadau ili kujenga muhimili mzuri wa msingi
- Wa umuhimu wa msingi wa mbinu mbalimbali za kuhakikisha ushiriki wa wadau

UWEZO:

- Kuchangia katika kujenga ushirikiano na serikali pamoja na mashirika yasiyo ya kiserikali ili kuweka muhimili mzuri wa kuanzisha LMMA

4. UHAMASISHAJI WA RASILIMALI WATU NA FEDHA NA USIMAMIZI

4.1. Bajeti

UFAHAMU MZURI:

- Wa gharama za uendeshaji na mfumo wa fedha kwa ajili ya maeneo yao wanayofanyia shughuli zao

UWEZO:

- Kuendeleza na kusimamia bajeti zinazohusiana na uendeshaji wa LMMA

4.2. Fedha

UFAHAMU MZURI:

- Wa kuelewa njia mbadala mbali mbali za mikakati mwafaka ya matumizi ya fedha kwa ajili ya LMMA

UWEZO:

- Kutambua na kupendekeza vyanzo muhimu vya mapato
- Kuandika miradi ya kujipatia fedha kwa ajili ya LMMA
- Kuendeleza na kusimamia LMMA na bajeti za mradi

5. 5. KUSIMAMIA UTEKELEZAJI NA UFANISI

5.1. Kupanga na kutoa taarifa

UFAHAMU MZURI:

- Mahitaji ya vifaa, miundombinu na rasilimali watu kwa ajili ya usimamizi wa LMMA

UWEZO:

- Kutoa mchango mkubwa kwa maendeleo ya usimamizi wa LMMA na mpango wa kibiashara
- Kuhakikisha utunzaji sahihi wa miundombinu ya LMMA na vifaa
- Kufanya shughuli za usimamizi katika bahari kwa mujibu wa mahitaji

5.2 Ufuatiliaji, tathmini na Utafiti

UFAHAMU MZURI:

- Taarifa zinazohitajika kwa usimamizi wa LMMA

UWEZO:

- Kuchangia katika maendeleo ya ufuatiliaji, tathmini na mipango ya utafiti ukizingatia kanuni na mifano sahihi
- Kutekeleza itifaki za ufuatiliaji za msingi katika ufanyaji tafiti (kibaolojia na kijamii)
- Kuchangia katika uchambuzi na tafsiri ya ulinzi, tathmini na matokeo ya utafiti

5.3. Rasilimali watu

UWEZO:

- Kusimamia, kuwashauri na kutoa uongozi kwa wafanyakazi wa LMMA na wasaidizi wa kujitolea
- Kutambua mahitaji ya mafunzo na kuratibu shughuli za mafunzo kwa ajili ya LMMA

6. MUKTADHA WA KIJAMII, KIUCHUMI NA BIOMAZINGIRA HALISI (BIOPHYSICAL)

6.1. Ikologia ya bahari na mwambao

UFAHAMU MZURI:

- Wa mifumo muhimu ya kiekolojia na aina ya viumbe viliopo katika LMMA na maingiliano yao
- Matisho makubwa katika michakato ya kiekolojia na aina ya viumbe katika maeneo yao na uhusiano katika usimamizi

6.2. UVUVI

UFAHAMU MZURI:

- Aina ya samaki wanaolengwa na mfumo wa maisha yao
- Kanuni za uvuvi endelevu

7. UONGOZI NA MAADILI

UWEZO:

- Kuongoza kwa mfano
- Kuonyesha mtazamo wa maadili

USIMAMIZI WA KIJAMII WA **RASILIMALI ZA BAHARI**

MUONGOZO KWA WANAJAMII WA NCHI ZA **KENYA NA TANZANIA**